
ادوار شعر فارسی

ار مشروطیت تا سقوط سلطت

دکتر محمد رضا شفیع کدکنی

انشارات سخن

فهرست

۱۱	قبل از هر چیز دیگر
۱۷	ادوار شعر فارسی از مشروطیت تا سقوط سلطنت
۱۹	الف دوره قبل از مشروطیت
۳۴	ب دوره مشروطیت
۴۵	ح عصر رضاشاهی
۵۴	د از شهریور ۱۳۲۰ تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
۵۸	ه از کودتای ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۰
۶۹	و از حدود ۱۳۴۰ تا ۱۳۴۹ (اوج گیری مبارزه مسلحانه)
۷۹	ز از ۱۳۴۹ تا بهمن ۱۳۵۷
۸۳	شعر فارسی بعد از مشروطیت
۸۳	مقدمه
۱۰۱	شعر آزاد بیمایی
۱۲۷	گسترش شعر آزاد
۱۳۳	نمودار شعر فارسی در قرن اخیر
۱۶۳	زهنمای الفبایی

ادوار شعر فارسی^۱ از مشروطیت تا سقوط سلطنت

بیشتر قصد من از این بحث یاد دادن یک نوع روش منظم برای داوری در باب شعر دوران احیر ریان فارسی است، و نه تاریخ ادبیات و یا سک‌شناسی و غیره چون آنها به بعضی مقدمات قلبی محتاج است چیری که من آن رور برای شما گفتم از روی محاسنه‌ای فی‌المجلس بود، اما بعد در میان یادداشت‌هایی که در آمریکا برای تألیف کتابی در تأثیر ادبیات اروپایی و آمریکایی بر تحولات شعر پارسی تهیه کرده بودم، حدودی را یافتم که منظم‌تر است بکته‌ای که قبلاً ناید یادآوری کنم این است که حجاج مترقی شعر فارسی کبوسی، یک شعر تقریباً اروپایی است ممکن است شما این امر را عیب ندانید و عرب‌زدگی تلقی کنید، اما من آن را عیب نمی‌دانم چون این حرکتی است در سراسر جهان که به علت نزدیک شدن مرزهای فرهنگی اقوام، اسالیب شعر دارد به هم نزدیک می‌شود در هر صورت، آن ادوار

---

(۱) از گفتگوی با دانش‌جویان داسکده ادبات دانشگاه بهران، بهار ۱۳۵۸

بوده احتمالاً به شکل دیگری تلقی می‌شده است و در این دوره با چشم‌انداز دیگری مطرح شده است؟ در حقیقت، معیارهای اصلی حاکم بر شعر از لحاظ تفکر و شجاعت و ساختمان فسی چیست؟ منظور از تکبیک آن چیزهایی است که اگر شعرا، و رای معنی، و رای مقصود شاعر و و رای حسه عاطفی آن در نظر بگیریم، آن چیزها به طور مستقل حدا از معنی شعر قابل بحث‌اند شعر دارای تصویر، موسیقی، ویژگی‌های ربایی و شکل است که مجموع اینها تکبیک نامیده می‌شود منظور از عوامل تعبیر همه مؤثرهایی است که در تحول ریمه‌های مختلف شعر حای پای آنها را باید تعقیب کنیم این عوامل تعبیر را یک بار به عنوان عوامل اجتماعی تعبیر و بار دیگر به عنوان عوامل فرهنگی تعبیر مورد بحث قرار می‌دهیم منظور از عوامل اجتماعی، بیشتر ریمه‌های اقتصادی (= اقتصادی - سیاسی) و تاریخی جامعه است و منظور از عوامل فرهنگی، تأثیر شرکت‌ها و محله‌ها و بیابیه‌ها و ترجمه ادبیات خارجی است

الف. دوره قبل از مشروطیت

این دوره اول را که دوره قبل از مشروطیت نام گذاشتیم، به عنوان ثرم و هسار و به عنوان دوره صفر مورد بحث قرار می‌دهیم تا تحولاتی را که در دوره‌های بعد روی داده، در مقایسه با آن، بهتر بتوانیم توضیح دهیم در این دوره اسم‌هایی که به یاد انسان می‌آید - یعنی چهره‌های برحسته‌اش، هر چند اینها چندان «برحسته» هم نیستند - چهره‌های مکرر و رایدی است در واقع، می‌توان این دوره را «عصر مدیحه‌های مکرر» نام گذاشت اگر شعر چهره‌هایی مثل صنای کاشانی، سروش

چسب است

الف دوره قبل از مشروطیت

ب دوره مشروطیت

ح عصر رضاشاهی (۱۳۲۰-۱۲۹۹)

د از شهریور ۱۳۲۰ تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲

ه از کودتای ۱۳۳۲ تا حدود ۱۳۴۰

و از حدود ۱۳۴۰ تا ۱۳۴۹

ر از ۱۳۴۹ (اوج‌گیری مبارزه مسلحانه) تا ۱۳۵۷ (سقوط سلطت)

در مطالعه هر دوره، با توجه به این عوامل به آن دوره می‌نگریم

۱ چهره‌ها

۲ صداها

۳ مسائل اصلی (تم‌ها، دروسایه‌ها)

۴ حصایص تکبیکی

۵ عوامل تعبیر

الف مؤثرهای فرهنگی

ب مؤثرهای اجتماعی (= اقتصادی^۱)

این ادوار را به اختصار بررسی خواهیم کرد بررسی تفصیلی محال دیگری می‌طلبد در اینجا فقط «روش» بررسی را نشان می‌دهیم منظور از چهره‌ها شعرای طراز اول هر یک از این دوره‌هاست، یعنی وقتی که هر دوره را به یاد می‌آوریم چه چهره‌هایی به یاد می‌آید؟ منظور از صداها این است که وقتی به دیواره رمان گوشمان را می‌خوانیم چه صداهایی به گوش می‌رسد؟ مسائل اصلی، یعنی چه موضوعاتی است که در این دوره بوده و در دوره قبل یا سوده و یا اگر